

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XIII. De Bonitate, & Bonitate nativa.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

nec tamen in eo, quod laudabat, multum Naturæ debebat. Mira certe res, illam *Oratoris* partem, quæ non ultra corticem penetrat, & *Histrionis* potius virtus censenda est, quam *Oratoris*, in locum tam sublimem, supra nobiliores illas partes, *inventionis, Elocutionis, & cæterarum*, extolli; Imo quasi omne tulisset punctum, pene solam prædicari. Sed in promptu ratio est: Inest enim naturæ humane, plerunque, plus stulti, quam sapientis. Unde & facultates eæ, quibus capitur pars illa in animis mortalium stulta, sunt omnium potentissima. Huic mire convenit, & quasi parallela est, *Audacia* in negotiis Civilibus. Quid in istis primum? *Audacia*. Quid secundum? Quid tertium? *Audacia*. At tamen utcumque ignorantia, & fordidi ingenii, proles est *Audacia*, cæterisque Civilis scientiæ partibus longe impar. Sed nihilominus fascinat, & captivos ducit eos, qui vel iudicio infirmi sunt, vel animo timidiore: Tales autem sunt hominum pars maxima. Quin & Sapientibus ipsis, cum animis vacillent, vim injicit. Idcirco videmus *Audaciam*, in Democraticis, plurimum valuisse, Apud Senatores vero, & Principes, certe minus. Imo quando primo rebus gerendis admoventur *Audaces*, plus possunt, quam postea: Nam male pollicita præstat *Audacia*. Sane quemadmodum interveniunt agrytæ, qui corpori naturali mederi prohibentur, sic & corpori Politico non desunt homines, qui curationes vel difficillimas suscipiant: Quibus forsitan in paucis aliquibus experimentis feliciter successit, sed cum scientiæ principia non gustarint, sæpius excidunt. Imo videre est nonnunquam hominem *Audacem*, miraculum illud *Mahometis* edentem. Populo persuasit *Mahometes*, se collem ad semet evocaturum: atque à lummo ejus jugo, preces pro legis suæ cultoribus oblaturum. Populus magna frequentia convenit: collem, ut ad se veniret, iterumque iterumque vocavit *Mahometes*, sed cum collis immotus maneret, ille (nihil omnino pudens) inquit: *Si collis ad Mahometem accedere nolit, ad collem ibit Mahometes*. Sic & istiusmodi homines, quando ingentia quædam in se susceperunt, turpissimèque in eis detecerunt, tamen (si ad ipsum *Audacia* culmen pervenerant) lusu rem excipient, & se vertent, & nihil aliud. Hominibus profecto magno iudicio præditis ludibrio sunt *Audaces*: Imo & apud ipsum vulgus *Audacia* aliquid habet ridiculi. Nam si risus Objectum sit absurditas, ne dubites, quin magna *Audacia* semper secum habeat aliquid ridiculi. Neque fere jucundius est spectaculum, quam videre in *Audace* oris confusionem: Vultum enim tunc nanciscitur in se reductum, sed deformiter, nec aliter fieri potest. Nam inverecundantibus fluunt paulatim, resfluuntque spiritus, sed *Audaces*, quando tale quidpiam illis contingit, attoniti hærent, ut fit in *Schaccia* ludo, quando non vincitur collusor, sed torpet tantum motus. Atqui hoc postremum Satyræ aptius, quam seriæ observationi. Illud vero animadvertendum, *Audaciam* semper cæcam esse: Discrimina enim & obstacula nulla videt. Quare in deliberando nocet, in exequendo juvat. Adeo ut, si *Audaces* tuto adhibere velis, summum illis Imperiû non deferas, secundæ Classi annumerentur, & ab illis regnantur. Nam in consiliis capiendis, pericula ante oculos habere, bonum est, in executione autem, oculos claudere oportet, nisi pericula valde magna fuerint.

XIII.

DE BONITATE, ET BONITATE

NATIVA.

Bonitatem eo sensu accipio, ut sit affectus, qui hominum commoda studeat, & bene velit: Quam eandem Græci *Philanthropia* vocant. *Humanitatis* autem vocabulum (prout vulgus ea utitur) levius aliquanto est, atque angustius, quam ut vim ejus exprimat. *Bonitatem* scilicet appello Affectum, & Habitum; *Bonitatem* autem *nativam*, Inclinationem. *Bonitas* vero inter omnes virtutes, atque animi dignitates, facile primas obtinet; cum sit ipsius *Divina natura* adumbrata quædam effigies, & character: Quæ è rebus sublata, homo animalis nihil aliud fuerit, quam res inquieta, scelestâ, misera, imo species quædam noxiorum vermium. *Bonitas Moralis*, virtuti illi Theologicæ, *Charitati*, respondet; neque excessum quidem capit, aberrationem autem patitur. Immodica scientiæ cupiditas Angelos cælo deturbavit; immodica scientiæ cupiditas hominem Paradiso expulit: At in Charitate non datur excessus; neque per eam aut Angelus, aut Homo, unquam periculum subire possit. Inclinationem autem ad *Bonitatem*, altis defixa radicibus, naturæ humanæ insidet: Quæ, si beneficiendi materia, aut occasione destituta, non inveniat quo se exerceat in homines, desect et certe in brutas animantes. Quod in *Turcis*, gente utique sava & fera, videre est. Qui nihilominus erga bruta animalia misericordes sunt, & elemosinas canibus & avibus distribuunt. Adeo ut (referent *Busbequius*) *Anrifex* quidam *Venerus, Byzantii* agens, vix furorem populi effugerit, quod avis cujusdam, rostri oblongi, fauces, inserto baculo, diduxisset. Neque tamen erroribus suis vacat, *Bonitatis* hæc, & *Charitatis*, virtus. Nequam apud *Italos* jactatur Proverbiû: *Tanto buon, che val niente. Adeo bonus, ut ad nihil bonus*. Neque subvertitur est *Nicolaus Machiavelus* literis cõcedere, idque desertis fere verbis: *Fidem Christianam, homines probos & innocentes in prædam Tyrannorum iniquitati dedisse*. Quod ideo pronuntiavit, quia nulla usquam Lex, nulla secta aut opinio, tam in immensum extulit *Bonitatem*, quam *Religio Christiana*. Quo melius itaque, extra scandali, adeoque periculi ictum & minas, tuti consistamus, opere pretium erit nosse *Errores*, quos à recto tam insignis *Habitus* tramite transversos agant. Ita aliorum bono studeas, ne te illorum interea aut vultibus, aut voluptatibus, mancipio dedas. Illud enim facilitatis, atque mollitiæ indicium est, quæ honestam mentem in vincula captivam abducit: Neque projicias *Æsopi* gallo gemmam, cui gratius & felicius, cederet granum hordei. *Dei* exemplum, in hac re, pro præcepto tibi sit: *Ille pluvia sua rigat, Sole suo irradiat justos juxta ac injustos*: Non tamen omnes ex æquo, aut opum imbre compluit, aut honorum, virtutumve splendore illustrat. Communia quidem beneficia cuius sunt communicanda; peculiararia vero paucis, & cum delectu. Cave autem, ne dum effigiem sculpas, Archetypum destruas. Theologia quippe, *Amorem nostri ipsius* pro Archetypo statuit; *Amorem proximi* pro imitamento: *Vende omne quod habes, atque largire pauperibus, & sequere me*. At noli omne, quod habes, vendere, nisi venias, & sequaris me: hoc est, nisi ejusmodi vitæ institutum ingrediaris, in quo, æque ex parvis opibus, ac ex magnis po-

poteris aliis benefacere. Secus, dum rivos alis, fontem exhauris: Neq; interea habitus tantum *Bonitatis* reperitur ad rectæ rationis normam applicatus, sed etiam in quibusdam hominibus reperitur *Indoles Naturalis*, ad eam propensa; Uti è contra in aliis *naturalis* quædam *Malignitas*. Sunt enim, qui ex ingenii proprii instinctu averferentur aliorum bonum. Et levius quidem *Malignitatis* genus, in morositate cedit, aut perversitate, aut præcipitem opponendi, & se in singulis difficilem præbendi libidinem, & similia: Gravius tamen illud, atq; altius, ad invidiam producitur, meramque *malitiam*. Huiusmodi homines in alienis calamitatibus fere florent, easque semper aggravant: Non digni certe, qui conferantur *cambus* illis, qui *Lazaris* delingebant ulcera, sed *muscis*, quæ cruda quæq; & excoxiata infestant. Non paucos reperies *Misanthropos*, quibus volupe est deducere homines ad suspendii ramum, neque tamen arborem habent in hortis suis, qualem *Timon* habuit. Ingenia ita disposita, non injuria vocare licet, humanæ naturæ vomitæ, & carcinomata. Sunt tamen hæc ligna accommodatissima, è quibus fiant *Mercurii Politici*, similia lignis incurvis, quæ bene navigiis extruendis conveniunt jactatione destinatis, non autem ædibus, quæ immortæ manent. Partes autem, & indicia *Bonitatis* sunt plurima. Si quis se erga Hospites & Peregrinos benignus humanumq; præbeat, arguit se *Mundi Curam*, sibi que cor esse non instat Insulæ, cæteris terris avulsæ, sed Continentis, quæ illis conjungitur. Si compatiatur afflictis, nobilitat sua præcordia, quæ non secus atque celebrata illa arbor, per sua vulnera, *Balsamum* exudat. Si facilis offensas remiserit, & delictorum gratiam fecerit, mentem indicat in alto positam esse, supra injuriarum jactum & tela. Si pro modicis beneficiis gratum se exhibeat, argumento est, pluris se æstimare hominum animos quam sarcinas. Supra omnia, si supremum illum *Sancti Pauli Apostoli*, perfectionis fastigium sit consecutus, ut devoveat se, atque anathematizet à *Christo*, propter salutem fratrum, indicio est, proxime illum accedere ad *Naturam divinam*, & quodammodo *Christo ipsi confirmari*.

XIV.

DE NOBILITATE.

DE *Nobilitate* prium agamus, ut est portio Reipublicæ; Deinde ut est conditio hominum particularium. *Monarchia*, in qua nulli prorsus *Nobiles*, semper pura est & absoluta *Tyrannis*: Cujusmodi est *Imperium Turcicum*. *Dignitatem* enim *Regalem* diluit *Nobilitas*, & *Vulgi* oculos à *Prosapia Regia* aliquantulum avocat. In *Democratia* vero, *Proceres* interdum non desiderantur: Imo Status ille popularis multo pacatior est, atque minus factionibus & turbis obnoxius, ubi non sunt *Stirpes Nobilium*: Illic enim in res ipsas oculi hominum conjiciuntur, non in personas; vel si omnino in personas, id fit, tanquam in maxime idoneis rebus gerendis, minime vero ut ratio habeatur *Insignium*, aut *Imaginum*, *Helvetiorum* Reipublicam satis florentem videmus licet Religionis Pægorumq; diversitas obstrare videatur. Utilitas enim apud illos valet, non dignitas. Illa gubernandi forma, qua *Confederata Belgarum* Provinciæ utuntur, certe eminent: Ubi enim Paritas admittitur, ibi & *Consilia* ineuntur æquabilis. & *Tributa* penduntur alacrius *Nobilitum* potentia & auctoritas in

Monarchia, *Principi* ipsi impertit splendorem, sed potestatem imminuit; *Populi* vero animos auget, fortunas illorum deprimit, bene se res habet, cum *Nobiles* non sint potentiores, quàm aut Imperii aut *Justitiæ* ratio postulat: in eo tamen *Dignitatis* gradu sustineantur, ut insolentia popularis illorum reverentia, tanquam obice retundatur, antequam in *Regalem Majestatem* se effundat. Rursus, numerosa *Nobilitas*, quæ plerumq; minus potens est, Statum prorsus depauperat: Hinc enim profusa *Expensæ*: Atque insuper, cum necesse sit, tractu temporis, complures ex *Nobilibus* indigos fieri, sequitur divortium quoddam, sive malum temperamentum, inter honores & pecunias.

Quod vero ad *Nobilitatem* spectat in personis particularibus: venerationem certe habet, videre Castellum aut ædificium antiquum, quod nulla ruina invasit; aut etiam annosam & proceram arborem solidam & integram: quanto magis intueri antiquam *Nobilem Prosapiam*, à fluctibus, & procellis temporis illæsam? *Nobilitas* enim nova *Regia* potentia opus est, antiqua vero temporis solida. Qui ad *Nobilitatis* fastigium primi evenerunt, virtutis claritudine plerumq; posteris eminent, sed innocentia minime. Ad honores enim raro ascenditur, nisi per mixturam bonarum & malarum artium. Æquum vero est, ut *Virtutum* suarum memoria usque ad Posterum permanet; vitiis vero una cum ipsis moriatur: *Natalium* splendor industriam plerumq; minuit; atq; qui minus est industrius, alienæ invidet diligentia. Ad quod accedit, quod non datur, quo possint ulterius *Nobiles* promoveri. Qui vero in eodem loco *Balsamum* exudat alii ascendunt, invidiæ stimulis vix carebit. Contra, *Nobilitas* passivam invidiam omnino lenit; eo quod *Nobiles* in honorum possessione nati videntur. Sane *Reges*, quibus *Nobiles* adsunt prudentes & capaces, negotia sua mollius fluere sentient, si eos potissimum adhibeant. Etenim erga huiusmodi *Proceres* populus magis propendet, utpote notas quodammodo ad imperandum.

XV.

DE SEDITIONIBUS ET TURBIS.

Magni refert, ut *Pastores populi* Prognostica tempestatum Politicarum sciant; Quæ tunc maxima sunt, cum Res vergunt ad *Equalitatem*; non secus ac naturales tempestatates circa *Æquinoctia* invalescunt. Quemadmodum autem sæpe videre est status ventorum cavos, & veluti è longinquo; quin & similiter *Maris* tumores occultos ante procellam. Idem evenit ingruentibus procellis politicis:

--- Ille etiam cæcos instare tumultus

Sæpe monet, fraudesq; & opera tumescere bella. Famosi libelli, & licentiosi & mordaces sermones in Status scandalum, cum passim volitant, & increbrescunt; similiter novarum rerum rumores mendaces, in Regiminis dedecus, undiq; jactati, & a vide à Populo excepti; sunt certe inter Prognostica *Seditionum*. Quo stemmate deducta sit *Fama*, cùm *Virgilius* depingeret, *Gigantum* sororè eam esse ponit: *Illam Terræ parens, iræ irritata Deorum, Extremam (ut perhibent) Cæo Encladeque sororè* Progenit.

Quali *Fama* fuissent *seditionum* præteritarum reliquæ: verum sunt illæ non minus, *Seditionum* futurarum præcursorices. Recte tamen utcumque

nota